የጥናቱ ዋና ዋና ግኝቶች

- በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ባላቸው የአባላት ቁጥር መጠን ፣በአመሰራረታቸው ፣በአመራራቸው እና ባላቸው ህጋዊነት ሁኔታ የተለያየ መልክ አላቸው። በአዲስ አበባ የሚገኙ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ህጋዊ ሆነው ያልተመዘገቡ፣ በአብዛኛው ወጣቶች የሚመሩ እና ከዲያስፖራ ማህበረሰብ በሚያገኙት መደበኛም ሆነ መደበኛ ያልሆነ መዋጮ እና ድጋፍ ላይ ጥገኛ የሆኑ ናቸው። በአዲስ አበባ የሚገኙ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት በአብዛኛው የአካባቢያቸውን ማህበረሰቡን እና እምነትን መሰረት ያደረጉ ሲሆኑ በውኚል የስደተኞች ካምፕ ግን አብዛኛዎቹ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ጎሳን መሰረት ያደረጉ ናቸው። በመልካዲዳ፣ አንዳንድ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ትርፍ ተኮር በሆኑ ተግባራት ላይ ተሰማርተዋል፡፡ ነገር ግን በተመሳሳይ ጊዜ ሰብአዊ እና ልማታዊ አገልግሎቶችንም ለህብረተሰባቸው ይሰጣሉ። ለምሳሌ በዩኤንኤችአር (UNHCR) እና በ አይኬያ (IKEA) ፋውንዴሽን በኩል ድጋፍ የተደረገለት የሂላል የህብረት ስራ ማህበር አሁን በመልካዲዳ ለሚገኙ ወጣቶች የቤት ዕቃዎችን እንዴት ማምረት እንደሚቻል ስልጠና ይሰጣል። በሌላ በኩል የቤርሉላ ሙዚቃ ባንድ በአንዳንድ ዝግጅቶች ወቅት የተለያዩ ዝግጅቶችን በማሳየት ገንዘብ ለማግኘት ይጥራሉ፡፡ በተለያ ጊዜያትም በኮቪድ-19 ላይ ያተኮረ ግንዛቤ ለመፍጠር ነፃ ትርኢቶችን በመልካዲዳ የስደተኞች ካምፕ ውስጥ ያደርጋሉ። እንደ እቁብ (አዩቶ) ያሉ በመልካዲዳ ካምፕ የሚገኙ ተቋማት ደግሞ ሌሎች ቡድኖች በቁጠባ እና በብድር ለአባሎቻቸው የተለያዩ ድጋፎችን ያደርጋሉ፡፡
- በአዲስ አበባ የሚገኙ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት በአብዛኛው የስደተኛውን ኑሮ ለመደገፍ፣የተለያ የግንዛቤ ማስጨበጫ ፕሮገራሞች ላይ እና ለማህበረሰባቸው አስቸኳይ እና ድንገተኛ ምላሽ በመስጠት ላይ ተሰማርተዋል። በሌላ በኩል፣ በውኚል የስደተኞች ካምፕ ውስጥ ያሉ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት በዋናነት በግጭቶች አፈታት እና የግጨቶችን አስከፊነት ለማሳየት የተለያ የግንዛቤ ማስጨበጫ ስራ ላይ ተሰማርተዋል። በመልካዲዳ የሚገኙ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት በተመሳሳይ በአብዛኛው በግንዛቤ ማስጨበጫ እና በተለያዩ በቁጠባ እና በብድር ማኅበራት ላይ ተሰማርተዋል።
- ለተለያዩ የሰብአዊ ተግባራት ላይ የሚሳተፉ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት (ስሚተ) ለሚያገኙት የገንዘብ ድጋፍ ዋናው እና ቁልፉ መሳሪያ ከተለያዩ ሰሰዎች እና ድርጅቶች ጋር ያላቸው ትውውቅ ነው፡፡ ለምሳሌ ከዲያስፖራ ማህበረሰብ ጋር ጥሩ ኔትወርክ ያላቸው ተቋማት ለማህበረሰቡ ጥሩ የሆነ ሰብአዊ እና ልማታዊ አገልግሎት ይሰጣሉ። እነዚህ ለማህበረሰባቸው ጥሩ አገልግሎት የሚሰጡት ተቋማት የሚገኙት በአዲስ አበባ ሲሆኑ ይህም የኢንተርኔት አገልግሎት በበቂ ሁኔታ ከተለያ አካላት ጋር በቅርበት ያገናኛቸዋል፡፡ ስለዚህ፣ በአዲስ አበባ ያሉት ተቋማት በካምፕ ውስጥ ካት ተቋማት በተሻለ ሁኔታ ወደሚያገለግሉት ማህበረሰብ ደርሰዋል።
- ስደተኞችን ተቀባይ ኢትዮጵያውያን ማህበረሰብን የሚያካትቱ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት (ስሚተ) ቁጥራቸው በጣት የሚቆጠሩ ናቸው፡፡ ኢትዮጵያ ውስጥ ከተደረጉት አጠቃላይ 15 በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት (ስሚተ) ውስጥ ሁለቱ ብቻ በስደተኞች እና በኢትዮጵያውያን በጋራ ይመራሉ:: በጋራ ከሚመሩት ተቋማት መካከል የየመን እና የኢትዮጵያውያኑ ተቋም ነገ ይሻላል የተባለው በአዲስ አበባ የሚገኘው ነው፡፡ ይህ ተቋም በጋራ የሚመራበት ምክንያት የየመን ስደተኞችም ሆኑ በየመን ጦርነት ሸሽተው የተመለሱ ኢትዮጵያውያን ተመላሾች ተመሳሳይ ችግር ስላጋጠማቸው ነው። ስለዚህም የጋራ ችግሮቻቸውን በጋራ ለመፍታት በጋራ ተቋቁሞ በጋራ የሚመራ ድርጅት ነው። በተጨማሪም ሌላ የሚጋሩት ችግሮች ከስደት ተመላሽ ኢትዮጵያውያን ከየመን አባቶች ልጆች ስላሏቸው በሁለቱ ማህበረሰቦች መካከል ውህደት አለ። ይህም የድርጅቱን ውህደት ያጠናከረ ሆኑዋል፡፡
- አንዳንድ የእርዳታ ኤጀንሲዎች በካምፕ ውስጥ በስደተኞች ለሚመሩ ተቋማት (ስሚተ) የአይነት መዋጮ ይሰጣሉ። ለምሳሌ በዉኚል ካምፕ ውስጥ ኦክስፋም እነዚህን ተቋማት እንዲመዘገቡ እና ውስጣዊ መዋቅሮቻቸውን እንዲያጎለብቱ ይደግፋል። በመልካዲዳ፣ ከዓለም አቀፍ የሕክምና ኮርፖሬሽን (IMC) እና የተባሩት መንግስታት የስደተኞች ከፍተኛ ኮሚሽን (UNHCR) ለተቋማቱ ድጋፍ ያደርጋል፡፡ ለምሳሌ ሂላል ፈርኒቸር ማኑፋክቸሪንግ ከነዚህ ተቋማት መካከል አንዱ ነው፡፡ ይህ ተቋም እራሱን ችሎ ለትርፋማነት የተቋቋመ የህብረት ስራ ማህበር ቢሆንም ትርፍ ለማግኘት የተለያየ ድጋፎችን ከተለያ አካላት ቢያገኝም ተቋሙ ለህብረተሰቡ ለሚያደርገው ሰብአዊ ድጋፍ ግን ከየትኛውም የእርዳታ ድርጅቶች ምንም አይነት ድጋፍ አላገኘም። በአንጻራዊነት በካምፕ ውስጥ ያሉ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት (ስሚተ) በአዲስ አበባ የሚገኙ ተቋማት የተሻለ ድጋፍን ከእርዳታ ድርጅቶች ያገኛሉ፡፡
- በአዲስ አበባ የሚገኙ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት (ስሚተ) በዋናነት ድጋፍ የሚያገኙት ከዲያስፖራ ማህበረሰባቸው ነው። ከዲያስፖራ ማህበረሰብም ሆነ ከእርዳታ ድርጅቶች ድጋፍ የማይደረግላቸው ተቋማት ለስደተኛ ማህበረሰብ አገልግሎት ለመስጠት የሚቸገሩ ሲሆን እነዚህ ተቋማትም ከተለያዩ አካላት ጋር ለመገናኘት የሚያስችል የጋራ ኔትወርክ እና የቅንጅት አሰራር የላቸውም።
- በስደተኞች ለሚመሩ ተቋማት (ስሚተ) ለመመስረት ዋንኛው ምክንያት በማህበረሰብ ውስጥ ላሉ መሰረታዊ ችግሮች ናቸው፡፡ እነዚህን ችግሮች ለመፍታት በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ያላቸው ሚና ከፍተኛ ነው፡፡ ለምሳሌ በውኚል ካምፕ ውስጥ በጎሳዎች መካከል በሚፈጠሩ ተደጋጋኚ ግጭቶች ብዛት የተነሳ፣ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ዋንኛ ተነሳሽነታቸው እነዚህን ግጭቶች ከመፍታት አንጻር ነው፡፡ በተመሳሳይ በመካከላቸው ሰላም አብሮ መኖርን ያማከለ ስርአትንም ለመፍጠር ነው፡፡ በአዲስ አበባ፣ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ተነሳሽነት በድንገተኛ አደጋ ጊዜ የማህበረሰቡን አባላት መደገፍ እና ለኑሮ ምቹ ሁኔታዎችን ለመፍጠር ነው።

- በአዲስ አበባ እና በመልካዲዳ የሚገኙ ስደተኛ ማህበረሰብ አባላት በስደተኞች ስለሚመሩ ተቋማት (ስሚተ)ብዙ እውቀት የላቸውም፡፡ በመልካዲዳ የማህበረሰብ አባላት ከቁጠባ እና ብድር ማህበራት በስተቀር በማኅበረሰባቸው ውስጥ በስደተኞች ስለሚመሩ ተቋማት እንቅስቃሴ አያውቁም። ነገር ግን፣ በውኜል የሚገኙ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት በነባር ጎሳዎች ላይ የተመሰረቱ በመሆናቸው በማህበረሰቡ አባላት በደንብ ይታወቃሉ። የመንግስት የስደት እና ስደት ተመላሾች አገልግሎት (RRS) በካምፕ ውስጥ ስላሉ የስደተኞች ማእከላዊ ኮሚቴ (RCC) የበለጠ እውቀት አላቸው እንጂ ስለሌሎች በስደተኞች ስለሚመሩ ተቋማት ብዙ እውቀቱ የላቸውም። የስደተኞች ማእከላዊ ኮሚቴ (RCC) በዋናነት በየተባሩት መንግስታት የስደተኞች ከፍተኛ ኮሚሽን (UNHCR) እና የስደት እና ስደት ተመላሾች አገልግሎት (RRS) ተሳትፎ የተቋቋሙ ናቸው። በካምፑ ውስጥ ስላሉት አርሲሲዎች ለኢመደበኛ በሆኑ በስደተኞች ስለሚመሩ ተቋማት ምዝገባ እና ኃላፊነት አለባቸው። ሆኖም ግን፣ በአዲስ አበባ የሚገኙ የተለያዩ አገሮች የስደተኞች ማእከላዊ ኮሚቴዎች (RCC) ስደተኞች ስለሚመሩ ተቋማት ብዙ እውቀት የላቸውም። በዚህ ጥናት ውስጥ የስደተኞች ማእከላዊ ኮሚቴዎች (RCC) እንደ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት አይቆጠሩም ምክንያቱም በመሪዎቻቸው ምርጫ ላይ ነፃነት እና ግልጽነት ስለሌላቸው እና በተግባራቸው እና በአካሄዳቸው ላይ ውጫዊ ተጽእኖ ስላላቸው ነው፡፡

- በአዲስ አበባ የሚገኙ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ከአለም አቀፍ እርዳታ ሰጪ ድርጅቶቹ ይልቅ የማኅበረሰባቸውን ፍላጎት በአንጻራዊነት ያሟላሉ። "ከመንግሥታዊ ካልሆኑ እርዳታ ሰጪ ድርጅቶች የትምህርት እድል እያገኘን ነው፡፡ ነገር ግን በአሁኑ ሰአት የሚያስፈልገን ዋናው ነገር ምግብ እና ለመማር የትራንስፖርት ገንዘብ ነው፡፡ በስደተኞች ከሚመሩ ተቋማት የምናገኘው ይህንኑ ነው፡፡" ይህ በአዲስ አበባ ካለው በስደተኞች ከሚመራ ተቋም ተጠቃሚ የተናገረው ነው። ነገር ግን፣ ተጠቃሚ ያልሆኑ ሰዎች ግንዛቤ ለተቋማቱ ያላቸው አመካከት ቀና ሲሆን ተጠቃሚ ባለመሆናቸው የመከፋት ነገር የለባቸውም፡፡ በተቃራኒው ተጠቃሚዎች እድሉን ያገኙት ድጋፉን የበለጠ ስለሚሹ ነው የሚል ግምት አላቸው፡፡ ተጠቃሚ ያልሆኑት በአብዛኛው እንደሚገልጹት ተቋማቱ ሀብት እና የፋይናንስ አቅም ቢኖራቸው የስደተኛውን ማህበረሰብ የበለጠ ሊደርሱ እንደሚችሉ ከፍተኛ ግምት አላቸው፡፡ በመልካዲዳ ውስጥ ያሉ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ሥልጠና ከመስጠት እና ግንዛቤ ከመፍጠር አንጻር ለማህበረሰቡ ቅርብ ናቸው፡፡ በውኜል ውስጥ የአደጋ ጊዜ ድጋፍ መስጠት እና ግጭቶችን በመቀነስ የተቋማቱ ሚና ከፍተኛ ነው፡፡

- በአዲስአበባ እና በመልካዲዳ ካምፕ የሚገኙ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት በተጠቃሚዎችም ሆኑ ተጠቃሚ ባልሆኑት የህብረተሰቡ አባላት ላይ በጎ ተጽእኖ የሚፈጥሩ ተቋማት ተደርገው ይወሰዳሉ። እንደ ደጉ ሳምራዊ ያሉ ተቋማት በትግራይ ጦርነት ሲጀመር የUNHCR እና የRRS ሰራተኞች በትግራይ ከሚገኙ አዲ ሃይሽ እና ሽመልባ ካምፖች ሲወጡ በነዚህ ካምፖች ውስጥ በጣም ተጋላጭ የሆኑትን የስደተኛ ማህበረሰብ አባላትን ወደተለያየ አንጻራዊ ሰላም ወዳለባቸው ከተሞች በማዘዋወር ታድጓቸዋል። በተመሳሳይ እንደ ማህበር ምትህግጋዝ ጎፋ መብራት ሃይል ያሉ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ለማህበረሰቡ አባላት አስቸኳይ ምላሽ ሰጥተዋል። እንዲሁም በመልካዲዳ የስደተኞች ካምፕ ውስጥ ያሉ እንደ ቤርሉላ ሙዚቃ ባንድ ያሉ ተቋማት በኮቪድ-19፣ በልጃገረዶች ትምህርት አስፈላጊነት እና በወጣቶች ማጎልበት ላይ ግንዛቤ በመፍጠር በማህበረሰባቸው ላይ በጎ ተጽእኖ አድርገዋል። በተመሳሳይ፣ በውኜል ውስጥ በተቋማቱ ተጠቃሚዎች እና ተጠቃሚ ባልሆኑት የስደተኛ ማህበረሰብ ክፍል በተለያዩ የደቡብ ሱዳን ንኡስ ጎሳዎች ዘንድ በሰላም አብሮ መኖር ላይ የሚያሳድሩትን አዎንታዊ ሚና ላይ ግንዛቤ አላቸው። ይሁን እንጂ እንደ እርዳታ ሰጪ የውጭ ባለድርሻ አካላት በነዚህ ተቋማት ላይ ጥርጣሬ አላቸው፡፡

- በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት በማህበረሰባቸው ውስጥ የበለጠ ጉልህ ሚና ለመጫወት ያላቸውን እድል የሚቀንስ የገንዘብ እና የህጋዊነት ምዝገባ ችግር አለባቸው። እንደዚህ አይነት ችግሮች ቢኖሩም ተቋማቱ ማህበረሰባቸውን በሚችሉት ሁሉ ለመደገፍ የተቻላቸውን ይሞክራሉ። አንዳንዶቹ ተቋማት ምዝገባቸውን ውጭ አገር አድርገው ኢትዮጵያ ውስጥ ዓለም አቀፍ ድርጅት ለመሆን አቅደው ሲንቀሳቀሱ፣ አንዳንዶቹ ደግሞ ከአገር ውስጥ በሲቪክ በሃይማኖት እና ሲቪክ ድርጅቶች ጋር አብረው ሆነው ተግባራቸውን እያከናወኑ ይገኛሉ።

- ለስደተኛው የማህበረሰብ አባላት፣ ስኬታማ ተቋማት ማለት ማህበረሰቡን በገለልተኝነት የሚያገለግሉ፣ የማህበረሰብ አባላትን በመደበኛነት የሚደግፉ፣ ኔትወርኮችን ለመፈለግ ንቁ የሆኑ እና ከእርዳታ ጠባቂ ያልሆኑ ናቸው። ነገር ግን፣ በመልካዲዳ ካምፕ የሚገኙ አብዛኛዎቹ የስደተኛ ማህበረሰብ አባላት ከመንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ድጋፍ የሚያገኙ ተቋማትን ልክ እንደ ስኬታማ ተቋማት የሚቆጥሩ መሆናቸውን ጠቅሰዋል፡፡

- በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ወደ ማህበረሰባቸው ለመድረስ የሚከለክላቸው ዋናው ነገር ምዝገባ ነው። ተቋማቱ ህጋዊ ምዝገባ ያላለፉ በመሆናቸው እቅዳቸውን እንዳያሳኩ ትልቅ እንቅፋት ሆኖባቸዋል። ነገር ግን፣ የነዚህ ተቋማት ያለመመዝገብ ዋናው ምክንያት በስደተኞች አዋጅ 1110/2019 እና በሲቪክ ሶሳይቲ አዋጅ መካከል ያለው አለመጣጣም ነው። በስደተኞች አዋጁ መሰረት ስደተኞቹ እንዲተባበሩ እና እንዲደራጁ ተፈቅዶላቸዋል። ነገር ግን በሲቪክ ማኅበራት አዋጅ ውስጥ ተቋማቱ ያላቸው አማራጭ እንደ አገር ውስጥ ወይም ዓለም አቀፍ ድርጅቶች ብቻ ናቸው፡፡

- በካምፕ ውስጥ ያሉ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ከ UNHCR እና/ወይም እንደ ኦክስፋም ካሉ እርዳታ ሰጪ ድርጅቶች በውኜል፣ እንዲሁም IMC እና RADO በሜልካዲዳ ካሉ በስደተኞች ከሚመሩ ተቋማት ጋር ግንኙነት አላቸው። ይህ ግንኙነት በዋነኛነት ለተቋማቱ መዋቅራዊ አሰራር እንዲኖራቸው እና ተግባራቶቻቸውን ወጥ በሆነ ሁኔታ እንዲፈጽሙ የሚደረግ ድጋፍ

ነው። ነገር ግን በአዲስ አበባ የሚገኙ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት ከዲያስፖራ ማህበረሰብ ጋር እንጂ ከሌሎች እርዳታ ድርጅቶቹ ጋር ምንም በሚባል ሁኔታ ግንኙነት የላቸውም።

- የአዋጅ እና የደንቡ አፈጻጸም ችግሮች ቢኖሩም፣ አንዳንድ በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት በአሁኑ ጊዜ ከሀይማኖት ድርጅቶች ጋር ግባቸውን ለማሳካት በጋራ እየሰሩ ነው። ለምሳሌ የደጉ ሳምራዊ ተቋም በአካባቢው የሚገኙ የእምነት ድርጅቶችን የምዝገባ ፍቃድ ተጠቅሞ በትግራይ የሚገኙ የተለያዩ ካመፖችን እየጎበኘ በትግራይ ለተቀሰቀሰው ድንገተኛ ጦርነት ለችግር የተጋለጡትን የስደተኛ ማህበረሰብ አባላት እየታደገ ይገኛል፡፡ በሌላ በኩል እንደ ERUGSA ያሉ ተቋማት በውጭ አገር ተመዝግበው ፈቃዳቸውን ወደ ኢትዮጵያ በማምጣት አለማቀፍ የሲቪክ ድርጅት ለመሆን አቅደዋል።
- የውጭ ባለድርሻ አካላት በስደተኞች ከሚመሩ ተቋማት ጋር የሽርክና እቅዶች አሏቸው። ከእነዚህ ዕቅዶች መካከል በውኜል ካምፕ ውስጥ የአቅም ግንባታ ፕሮግራሞችን እና የተቋማቱን የፋይናንስ አቅምን ለማሳደግ በሜልካዲዳ ዩኤንኤችአር በማይክሮ ፋይናንስ በኩል በልማት ስራ ላይ ለተሳተፉ ማበራት ብድር መስጠትን ያጠቃልላል። ሆኖም በአዲስ የእርዳታ ድርጅቶች ከተቋማቱ ጋር ግልጽ የሆነ የትብብር እቅድ የላቸውም። ለዚህም ዋናው ምክንያት የተቋማቱ በህጋዊነት ያለመመዝገብ ችግር ነው፡፡ እነዚህ አለም አቀፍ ድርጅቶች ካልተመዘገቡ የስደተኞች ተቋማት ጋር በጋራ መስራት አይፈልጉም፡፡
- በስደተኞች የሚመሩ ተቋማት የምዝገባ፣ የገንዘብ ድጋፍ እና የአቅም ማጎልበት ጉዳዮች ላይ ድጋፍ ያስፈልጋቸዋል። ምዝገባው እነዚህን ተቋማት ከተባበሩት መንግስታት የስደተኞች ከፍተኛ ኮሚሽን (UNHCR) እና የስደት እና ስደት ተመላሾች አገልግሎት (RRS) እና ከሌሎች የእርዳታ ሰጪ ድርጅቶች ጋር ግንኙነት እንዲፈጥሩ እና የገንዘብ ማሰባሰብያ እንዲፈጥሩ ያስችላቸዋል።